

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อนาคตของประเทศไทยขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนในวันนี้ เพราะในโลกยุคใหม่การแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถของคนในชาติโดยเฉพาะเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (knowledge-based economy) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้โดยเร็วที่สุดเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชนให้สามารถ คิดเป็น ทำเป็น มีทักษะ ในการจัดการ มีคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม และรักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ในด้านการศึกษาจำเป็นต้องจัดให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ โดยเฉพาะ ในโลกยุคใหม่นั้นเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ในยุคนี้เครื่องมือขับเคลื่อน ความเจริญก้าวหน้า ทางสังคมและเศรษฐกิจไม่ใช่ที่ดิน แรงงาน วัตถุดิบ หรือทุนอีกต่อไป แต่เป็นปัญญาและความรู้ โลกปัจจุบันเป็นโลกแห่งปัญญาและความรู้ (knowledge-based economy & society, KBES) วิจารย์ พานิช (2551, พฤศจิกายน 4) รูปแบบของการบริหารจัดการ และศาสตร์ว่าด้วยการจัดการก็มีการเคลื่อนตัววิวัฒนาการไปตามยุคสมัย และมีความซับซ้อนมากขึ้น ใช้หลายทฤษฎีหรือหลักการประกอบกัน ศาสตร์ที่ทันสมัยที่สุดในด้านการจัดการเป็นเรื่องขององค์กรแห่งการเรียนรู้ และองค์กรแห่งความซับซ้อนและปรับตัว และการศึกษาเป็นกระบวนการที่ดีที่สุดในการพัฒนาที่使人มีความรู้ ความคิดเป็นระเบียบและคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถสร้างสรรค์ จรรโลงความเจริญก้าวหน้า ของสังคมในทุกๆ ด้าน ดังนั้นการบริหารจัดการศึกษาในทุกๆระดับจึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปสู่ผลผลิตทางการศึกษาหรือผลงานที่ตรงตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 2)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่พัฒนานักเรียนมีความเจริญในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน แต่ในความเป็นจริงการจัดการเรียนการสอนครูส่วนหนึ่งยังไม่สนองตอบต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง นักเรียนต้องเรียนด้วยความวิตกกังวลหวาดกลัว ไม่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และต้องเรียนอย่างไร้ความสุข ส่งผลให้นักเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในฐานะที่ผู้บริหารศึกษาเป็น “ผู้นำสถานศึกษาโดยตำแหน่ง” อ้างอิงด้วย จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารที่จะ “นำ” สถานศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรตระหนักในหน้าที่ และใช้โอกาสของการเป็น “ผู้นำสถานศึกษา” ทุ่มเทเสียสละทำงานและแสดงความสามารถในการเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

ทำหน้าที่พัฒนาสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้า อย่างโดดเด่น บรรลุผลสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพสมบูรณ์ได้อย่างรวดเร็ว เป็นที่ยอมรับของสังคมก็จะเป็นความภาคภูมิใจของตนเอง และเป็นความโชคดีของสถานศึกษาและผู้เรียน ที่ได้ “ผู้บริหารมืออาชีพ” เช่นนี้มาเป็นผู้นำ สถานศึกษาแต่ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีความสามารถในการเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” อาจเป็นเพราะได้ตำแหน่งมาจากการเล่นพรรคเล่นพวก มากกว่าการได้มาจากความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับตำแหน่ง ก็หวังเพียงให้ได้ “ตำแหน่ง” เพื่อเป็นเกียรติประวัติของตนเองและเป็นศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล และพยายามรักษาตำแหน่งของตน มากกว่าที่จะทุ่มเท เสียสละทำงานเพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้า บรรลุผลสำเร็จในการ พัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วและโดดเด่น ก็ทำให้สถานศึกษาเสียเวลาและเสียโอกาสใน การพัฒนาอย่างน่าเสียดาย

หากสถานศึกษาใดได้ผู้บริหารสถานศึกษามาจากการซื้อตำแหน่ง ผู้บริหารเหล่านั้นก็ คงจะเข้ามาคอยแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่ง โดยการทุจริตคอร์รัปชัน เพื่อถอนทุนคืน และแสวงหากำไรเพิ่ม ก็จะเป็นความโชคร้ายของสถานศึกษา นอกจากสถานศึกษาจะเสียโอกาส ในการพัฒนาแล้ว เพราะความเห็นแก่ตัวของผู้บริหารสถานศึกษาประเภทนี้ ซึ่งสมพิศ สุขปัญญา (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำกับคุณธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรม ผู้นำโดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านพฤติกรรมผู้นำที่เน้นงาน เน้นความสัมพันธ์ และ เน้นการเปลี่ยนแปลง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าพฤติกรรม ผู้นำเน้นการเปลี่ยนแปลงมีค่าต่ำที่สุดซึ่งพบว่าการบริหารสถานศึกษาคำนิ่งถึงสภาพการ เปลี่ยนแปลงทางระบบสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษาและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นประเด็นที่ สำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารสถานศึกษาในสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของกระแส โลกาภิวัตน์ ซึ่งผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษามากที่สุด เนื่องจากสถานศึกษาเป็นศูนย์รวมความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นแหล่งปัจจัย เบื้องต้นที่สำคัญยิ่งในการที่จะสร้างและผลิตผู้เรียนให้สามารถเป็นคนดีมีปัญญามีคุณภาพชีวิตที่ ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขันมีการเพิ่มศักยภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นและให้สามารถดำรงชีวิต อย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากลตามจุดหมายที่หลักสูตร การศึกษาพึงประสงค์ การศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางระบบสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษาและเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรให้ความสำคัญและ ตระหนักในประเด็นนี้ จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจึงสนใจที่จะ ทำการวิจัยพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของครูและผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตาม เพศ วุฒิการศึกษาสูงสุด อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ทำงาน ประเภทสถานศึกษา ทำเลที่ตั้งสถานศึกษา และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยมีประโยชน์ดังนี้

1. ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของคณะครู และสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี และสถานศึกษาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษาและวงการศึกษา
3. เป็นพื้นฐานการพัฒนางองค์ความรู้ทางการบริหารอันเป็นความก้าวหน้า ทางวิชาการที่ส่งผลต่อการศึกษาวิจัย และนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครู และผู้บริหารในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 12 - 13) ที่โอนมาจากกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสที่โอนมาจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติในเขตจังหวัดสิงห์บุรี พื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี อำเภอบางระจัน อำเภอดำรงราษฎร์ อำเภอพรหมบุรี อำเภอท่าช้าง และอำเภออินทร์บุรี จำนวน 1,934 คน (2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู และผู้บริหารในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 12 - 13) ที่โอนมาจากกรมสามัญศึกษา และ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติในเขตจังหวัดสิงห์บุรี พื้นที่ 6 อำเภอ อำเภอเมืองสิงห์บุรี อำเภอบางระจัน อำเภอดำรงราษฎร์ อำเภอพรหมบุรี อำเภอท่าช้าง และอำเภอ

อินทร์บุรี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี, 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งสุ่มมาเป็นตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้จากสูตรยามาเน (Yamane', 1986, pp. 88 - 89) โดยใช้ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 331 คน

สำหรับการสุ่มตัวอย่างนั้นผู้วิจัยใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (system sampling) (วิไลทองแผ่, 2542, หน้า 103) ตามขนาดประชากรของสถานศึกษา ในแต่ละสถานศึกษาจะสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามของ ครู และผู้บริหารสถานศึกษาประกอบไปด้วยตัวแปรย่อย 7 ประการดังนี้

3.1.1 เพศ

- 1) หญิง
- 2) ชาย

3.1.2 วุฒิการศึกษาสูงสุด

- 1) ปริญญาตรีหรือต่ำกว่าปริญญาตรี
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.3 อายุ

- 1) ต่ำกว่า 40 ปี
- 2) 40 – 50 ปี
- 3) มากกว่า 50 ปี

3.1.4 ตำแหน่งหน้าที่

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ผู้ปฏิบัติการสอน/ครู

3.1.5 ประสบการณ์ในการบริหาร / การสอน

- 1) ต่ำกว่า 11 ปี
- 2) 11 – 20 ปี
- 3) 21 – 30 ปี
- 4) มากกว่า 30 ปี

3.1.6 ลักษณะการจัดการศึกษา

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 - 2
- 2) ช่วงชั้นที่ 3 - 4

3.1.7 ทำเลที่ตั้งของสถานศึกษา

- 1) นอกเขตเทศบาล
- 2) ในเขตเทศบาล

3.1.8 ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

- 1) มาก
- 2) ปานกลาง
- 3) น้อย

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 5 ประการ ดังนี้

- 3.2.1 การสร้างและการสื่อสารวิสัยทัศน์
- 3.2.2 การเป็นแบบอย่าง
- 3.2.3 การกระตุ้นการใช้ปัญญา
- 3.2.4 การมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคล
- 3.2.5 การจูงใจเชิง دلใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีที่โอนมาจากกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสที่โอนมาจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพุทธศักราช 2546

ครู หมายถึง ข้าราชการครูสายปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีที่โอนมาจากกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสที่โอนมาจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพุทธศักราช 2546

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (transformational leadership) หมายถึง พฤติกรรมกระบวนการ และคุณลักษณะ ของผู้บริหารที่กระตุ้นจูงใจ และยกระดับความต้องการทัศนคติ ความเชื่อ คุณธรรม และแรงจูงใจของครูให้สูงขึ้น เพื่อให้ครูดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ของสถานศึกษา ซึ่งวัดจากการปฏิบัติของผู้บริหารในพฤติกรรม และคุณลักษณะ 5 ประการ คือ การสร้างและการสื่อสารวิสัยทัศน์ การเป็นแบบอย่างการกระตุ้นการใช้ปัญญา การมุ่งความสำคัญเป็นรายคน และการจูงใจเชิง دلใจในการบริหารงาน

การสร้าง และการสื่อสารวิสัยทัศน์ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ ถ่ายทอดและเชื่อมโยงวิสัยทัศน์นั้นแก่ครูโดยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้ครูนำไปดำเนินการ ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของสถานศึกษา

การเป็นแบบอย่าง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการกระทำ แนวคิด ตลอดจนคุณลักษณะที่ทำให้ครู นักเรียน บุคลากรมีความไว้วางใจ เลื่อมใส ศรัทธา และให้ความเคารพนับถือ

การกระตุ้นการใช้ปัญญา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการทำให้ครูเกิดมุมมองใหม่ๆ และเลือกใช้วิธีการใหม่ๆ เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอน ปฏิบัติงานและแก้ปัญหา สร้างความท้าทายให้ครูอยากมีความรู้ อยากซักถาม พิสูจน์ ตรวจสอบค่านิยม และความเชื่อพื้นฐานต่างๆ กับแนวคิดใหม่

การมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคล หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่สนใจครูแต่ละคน ให้ความสนใจต่อความเป็นอยู่ของครู โดยผู้บริหารจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาความสามารถเป็นรายบุคคล ตลอดจนยกระดับคุณภาพของครูให้สูงขึ้น

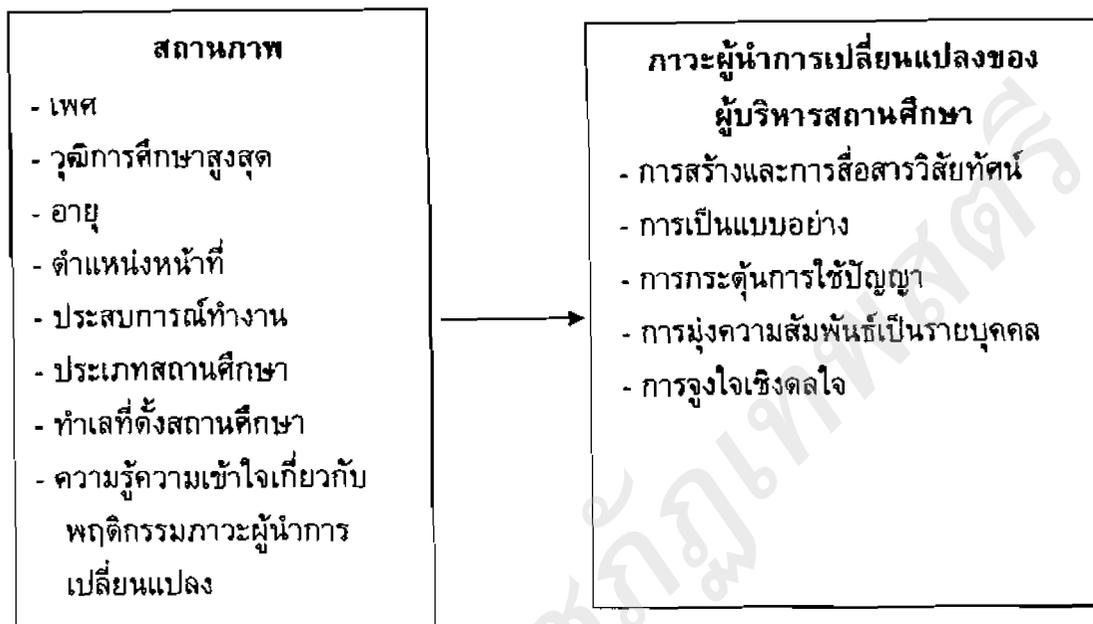
การจูงใจเชิง دلใจ หมายถึง พฤติกรรมการสร้างความมั่นใจ ความเชื่อ ความคาดหวัง แก่ครูว่าจะทำงานได้สำเร็จ และสร้างความคาดหวังที่สูง ให้ครูเป็นมืออาชีพ และเป็นนวัตกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจากวรรณคดี ชูกาล (2540, หน้า 31 - 48) เป็น กรอบแนวคิดของพฤติกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี แตกต่างกันเมื่อจำแนกตาม เพศ วุฒิการศึกษาสูงสุด อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ทำงาน ประเภทสถานศึกษา และทำเลที่ตั้งสถานศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม